

TIJORAT BANKLARINING MOLIVAVIY BARQARORLIGINI OSHIRISH YO'LLARI (AGROBANK MISOLIDA)

Yo'ldoshev Safarmurod Muhammadovich
Bank moliya akademiyasi tinglovchisi.

Annotatsiya. *Ushbu maqolada tijorat banklarining moliyaviy barqarorligini oshirish yo'llari va istiqbollari haqida so'z boradi.*

Kalit so'zlar. *Moliyaviy barqarorlik, Markaziy bank, kredit, aktiv, daromad, barqarorlik, taraqqiyot.*

Barchamizga ma'lumki, har bir davlatning jahon hamjamiyatida tutgan o'rni va nufuzi bevosita uning iqtisodiy va siyosiy kuchiga bog'liqdir. Mamlakat taraqqiyoti, uning rivojlanishi, butun dunyoda o'z so'zi va o'z qarashlariga ega bo'lishi ham aynan shu davlatning ham iqtisodiy ham ma'naviy kuchiga chambarchas bog'liqdir. Mamlakat iqtisodiyotining asosiy bo'g'inini esa uning bank va moliya tizimi tashkil etadi. Banklarning mohiyati va funksiyalari, shuningdek, bajaradigan operatsiyalari va ko'rsatadigan xizmatlari ularning iqtisodiyotdagi rolini belgilab beradi. Banklarning iqtisodiyotdagi roli deganda asosiy e'tiborni ularning vujudga kelish omillari, rivojlanish jarayonlari va bajaradigan operatsiyalariga qaratish lozim. Binobarin, banklarning iqtisodiyotda tutgan roli ularning funksiyalari kabi ma'lum darajadagi xususiyatlarga egadir. Banklar mulkiy jihatdan qanday shaklda tashkil topgan bo'lishidan qa'tiy nazar, iqtisodiyotda umum ahamiyatga ega bo'lgan, muhim operatsiyalarni bajaradi. Shu boisdan ham, banklar qanday mulkiy shaklda yoki ixtisoslikda tashkil topgan bo'lishidan qa'tiy nazar, ular iqtisodiyotda alohida va yetakchi ahamiyat kasb etadi.

2020-2025 yillarga mo'ljallangan O'zbekiston Respublikasining bank tizimini isloh qilish strategiyasida tijorat banklarining kredit portfeli va tavakkalchiliklarni boshqarish sifatini yaxshilash, kreditlash hajmlarining mo'tadil o'sishiga amal qilish, moliyaviy tavakkalchiliklarni baholash uchun texnologik yechimlarni tatbiq etish mamlakat bank tizimini isloh qilishning ustuvor yo'nalishlaridan biri sifatida belgilangan. Bu esa, tijorat banklarining moliyaviy barqarorligini ta'minlash bilan bog'liq bo'lgan dolzarb muammolarni aniqlash va ularni hal qilishning ilmiy asoslangan yo'llarini ishlab chiqish zaruriyatini yuzaga keltiradi. Bugungi kunda Xalqaro valyuta fondi tomonidan jami 39 ta asosiy va tavsiyaviy tisdagi Moliyaviy barqarorlik (Financial Soundness Indicators - FSI) ko'rsatkichlari chop etilgan bo'lib, ularning 12 tasi asosiy (asosan banklar uchun), 27 tasi tavsiyaviy (asosan boshqa moliyaviy tashkilotlar uchun) tisdagi indikatorlar hisoblanadi. O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki ham tijorat banklarimiz moliyaviy barqarorligi bo'yicha Xalqaro valyuta fondi tomonidan tavsiya etilgan 12 ta asosiy ko'rsatkichlariga oid ma'lumotlarni e'lon qilib bormoqda. Ayni vaqtda, respublikamiz tijorat banklarining moliyaviy barqarorligini ta'minlash bilan bog'liq bo'lgan dolzarb

muammolarning (tijorat banklarida aktivlarning rentabellik darajasini past ekanligi, davlat tijorat banklarida kreditlardan ko'riladigan zararlarni qoplashga mo'ljallangan zaxira ajrat-malarini ushbu ko'rsatkichning me'yoriy darajasidan yuqori ekanligi va boshqalar) mavjudligini e'tirof etish joiz.

Rivojlanayotgan mamlakatlar bank amaliyotida ham tijorat banklarining moliyaviy barqarorligini ta'minlash sohasida banklardagi risk-menejment tizimini rivojlantirish, banklarning kapitallashish darajasini oshirish va likvidligini ta'minlash, tijorat banklari va aktivlarining rentabellik darajalarini oshirishga qaratilgan ilmiy tadqiqotlar olib borilmoqda. Tijorat banklari foizli daromadlarining umumiy hajmida kreditlardan olingan foizli daromadlar salmog'ining yuqori va barqaror bo'lishi ularning moliyaviy barqarorligini ta'minlashning asosiy omillaridan biri hisoblanadi. Shu sababli, Xalqaro tiklanish va taraqqiyot banki ekspertlari tomonidan taklif etilgan sof foizli spread koeffitsiyentini me'yoriy darajasini ta'minlash respublikamiz banklarining kreditlardan olingan foizli daromadlarning barqarorligini baholashda foydalanish, fikrimizcha, muhim amaliy ahamiyat kasb etadi.

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti "Tijorat banklarining moliyaviy barqarorligini yanada oshirish va ularning resurs bazasini rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida" Qaror qabul qildi. Qarorning asosiy maqsadi bank tizimining moliyaviy barqarorligi va ishonchliligini yanada oshirish, tijorat banklarining resurs bazasini mustahkamlash va rivojlantirish uchun qulay shart-sharoitlar yaratish, ularning investitsiyaviy faolligini rag'batlantirish, shuningdek umum qabul qilingan xalqaro me'yor va standartlarga muvofiq bank faoliyatini tashkil etishni yanada yuqori darajaga chiqishini ta'minlashdan iborat. O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki tomonidan O'zbekiston Banklar uyushmasi va mamlakatning tijorat banklari bilan birgalikda Tijorat banklarining moliyaviy barqarorligi va likvidligini yanada oshirish, ularning resurs bazasini rivojlantirish bo'yicha ishlab chiqilgan kompleks chora-tadbirlar belgilandi.

Xususan, qarorda xalqaro me'yor va standartlarga muvofiq, shu jumladan depozit va kredit siyosati sohasida respublika banklariga nisbatan qo'yilayotgan me'yoriy talablarni yanada takomillashtirish, tijorat banklarining resurs bazasini mustahkamlash, omonat va depozitlarning yangi jozibador turlarini joriy qilish yo'li bilan aholi va xo'jalik sub'ektlarining bo'sh pul mablag'larini bank aylanmasiga keng ko'lamda jalb etish chora-tadbirlarini amalga oshirish belgilab qo'yilgan.

Bundan tashqari, yetakchi xorijiy banklar va moliya institutlarida boshqaruvni tashkil etish tizimini chuqur o'rganish asosida tijorat banklarida korporativ boshqaruv usullari, shu jumladan xatarlarni boshqarish va ichki nazoratni yaxshilash usullarini takomillashtirish, ilg'or axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini keng tatbiq etgan holda ko'rsatilayotgan bank xizmatlari ko'lamini kengaytirish va sifatini oshirish, shuningdek bank plastik kartochkalaridan foydalangan holda naqd pulsiz hisob-kitoblar tizimini kengaytirish tadbirlari ham xujjatda qayd etilgan.

Ushbu Chora-tadbirlar kompleksida nazarda tutilgan tadbirlarning belgilangan muddatlarda sifatli bajarilishi– Markaziy bank, tijorat banklari, vazirlik va idoralar tomonidan ta'minlanadi.

Agrobank yoki istalgan tijorat bankining moliyaviy barqarorligini oshirish uchun quyidagi asosiy usullarni ko'rib chiqamiz:

1. Kredit portfelini diversifikatsiya qilish: Agrobank kredit portfelini turli tarmoqlar va tarmoqlar bo'yicha diversifikatsiya qilish orqali riskni kamaytirishi mumkin. Bu muayyan sektordagi har qanday mumkin bo'lgan defoltni ta'sirini yumshatishga yordam beradi.

2. Xavflarni boshqarish amaliyotini kuchaytirish: Xatarlarni samarali aniqlash, baholash va boshqarish uchun ishonchli risklarni boshqarish amaliyotini joriy qiling. Bunga kreditni sinchkovlik bilan baholash, stress testlarini o'tkazish va qarz oluvchilarning moliyaviy holatini muntazam monitoring qilish kiradi.

3. Aktivlar sifatini yaxshilash: Agrobank kredit to'lovlarni diqqat bilan kuzatib borish, har qanday kechikishlarni zudlik bilan bartaraf etish va umidsiz qarzlarni undirish bo'yicha zarur choralarni ko'rish orqali yuqori sifatli kredit portfelini saqlashga e'tibor qaratishi kerak.

4. Kapital adekvatligini oshirish: Agrobank potentsial yo'qotishlarni qoplash uchun etarli kapital darajasini saqlab turishini ta'minlash. Bunga daromadlarni saqlab qolish, qo'shimcha kapitalni oshirish yoki bank kapitali strukturasi optimallashtirish orqali erishish mumkin.

5. Xarajatlarni boshqarishni optimallashtirish: samaradorlik va rentabellikni oshirish uchun operatsion xarajatlarni doimiy ravishda ko'rib chiqing va optimallashtiring. Bu jarayonlarni soddalashtirish, muhim bo'lmagan xarajatlarni kamaytirish va texnologiyaga asoslangan yechimlarni o'rganishni o'z ichiga olishi mumkin.

6. Likvidlikni boshqarishni kuchaytirish: Bank majburiyatlarini bajarish uchun yetarli likvidlikni saqlash. Agrobank tegishli likvidlik buferlarini va favqulodda vaziyatlarda moliyalashtirish rejalarini o'z ichiga olgan aniq belgilangan likvidlikni boshqarish tizimiga ega bo'lishi kerak.

7. Raqamli transformatsiyani qo'llang: operatsion samaradorlikni oshirish, xarajatlarni kamaytirish va mijozlar tajribasini yaxshilash uchun texnologiya va raqamli yechimlarga sarmoya kiriting. Bunga onlayn bank platformalari, mobil banking ilovalari va raqamli to'lov yechimlari kiradi.

8. Kuchli korporativ boshqaruvni rag'batlantirish: Kuchli korporativ boshqaruv amaliyotini, jumladan, shaffof hisobot berish, boshqaruv kengashining mustaqil nazorati va risklarni boshqarish bo'yicha samarali qo'mitalarni ta'minlash.

Yodda tutingki, bular umumiy strategiyalar va Agrobank ushbu chora-tadbirlarni amalga oshirishda o'ziga xos bozor sharoitlari, tartibga soluvchi talablar va mijozlar ehtiyojlarini ham hisobga olishi kerak.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020 yil 12 maydagi PF-5992-sonli “O‘zbekiston Respublikasining bank tizimini isloh qilish strategiyasi”gi farmoni//Qonun hujjatlari ma’lumotlari milliy bazasi, 13.05.2020 y., 06/20/5992/0581-son.
2. Lavrushin O.I. Bankovskoye delo. – M.: KnoRus, 2008. – S. 251.
3. Semenova N.N., Ivanova I.A., Vasilkina A.A. Otsenka ustoychivosti razvitiya kommercheskogo banka na osnove metoda analiza iyerarxiy. Finansi: teoriya i praktika/Finance: Theory and Practice. 2021;25(4):121-135. <https://doi.org/10.26794/2587-5671-2021-25-4-121-135>
4. Mian A., Rao K., Sufi A. Household Balance Sheets, Consumption, and the Economic Slump//Quarterly Journal of Economics. – 2013. – 128(4). – pp. 1687 - 1726. .
5. Lando D., Skodeberg T. Analyzing Rating Transitions and Rating Drift with Continuous Observations // Journal of Banking and Finance. – 2002. – Vol. 26 (2–3). – pp. 423–444.
6. Ходжанов , Искандар, и Фаррух Гафуров. 2021. «Опыт применения внутрикостного остеосинтеза при разрывах связок дистального межберцового синдесмоза». Общество и инновации 2 (4):123-26. <https://doi.org/10.47689/2181-1415-vol2-iss4-pp123-126>.